

Greutter Zoltán – Greutter-Gregus Éva – Hajdú Dávid

Szakmai képzéseken résztvevő nappali tagozatos tanulók jövőbeni tervei Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Napjainkban egyre kevesebb szakmunkás van, így egyre nagyobb szükség van a szakmai végzettséggel rendelkező szakmunkásokra. A kutatásunk ebből az eszméből kiindulva a jelenleg szakmai végzettséget tanulók körében folytattuk le. A kérdőíves vizsgálatban összesen 126 fő vett részt, amelyben a jövőben munkavállalói terveikkel kapcsolatos kérdésekre adtak választ. Nagyarányban külföldi munkavégzésben látják a jövőt, mely leginkább a szakmai végzettséggel rendelkezőkre és az általános iskolai végzettséggel rendelkezőkre volt jellemző. Hasonlót tapasztaltunk a legalacsonyabb bérigény megadásánál is, ahol is az iskolai végzettséggel fordítottan arányosan jelent meg a bérigény, azaz minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik a tanuló, annál magasabb fizetésért lenne hajlandó munkába állni.

*Kulcsszavak: humán erőforrások, szakmai oktatás, külföld, jövőben célok
JEL-kód: I26, J24, M53*

Future plans of full-time students participating in vocational training in Borsod-Abaúj-Zemplén county

In today's Hungary, there are fewer and fewer skilled workers, so there is an increasing need for skilled workers with vocational qualifications. With this in mind, we conducted our research among people currently studying for a vocational qualification. A total of 126 people participated in the questionnaire survey, answering questions about their plans for employment in the future. A large majority saw their future as working abroad, which was most common among those with vocational qualifications and those with primary education. A similar pattern was found for the lowest wage demand, where the wage demand was inversely proportional to the level of education, i.e. the lower the level of education, the higher the wage demand.

*Keywords: human resources, vocational education, abroad, future goals
JEL-code: I26, J24, M53*

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.5>

Irodalmi áttekintés

A XXI. században az Európai Unió és tagországain belül jelentős fejlettségbeli különbségeket figyelhetünk meg. Ez a különbség megfigyelhető regionális szinten is a városi és vidéki területek összehasonlításakor (Koncz et al., 2018; EC, 2022; Paola and Lewis, 2019). A globalizációs folyamatok pedig csak tovább fokozzák, hogy térben és időben folyamatosan újraprendeződnek a gazdasági és társadalmi folyamatok (Youngs and Ülgen, 2022). Az időben és térben lezajló területi egyenlőtlenségi folyamatok és ezek térszerkezeti változásokra gyakorolt hatásának átfogó megismerése lehetőséget teremthet a hátrányos helyzetből való kilépésre (Di Blasio, 2021). Ebben a pluralisztikus viszonyrendszerben az adott régió fejlesztésére, megújítására és az endogén potenciálok kiaknázására kell alapozni. A területi egyenlőtlenségek csökkentésére nincs egységes megoldás, ezért fontos a természeti és gazdasági tényezők mellett a hátrányos helyzet alakulásának megértése és elemzése, mely nem történhet meg a társadalmi folyamatok részletes vizsgálata nélkül (Káposzta, 2014; Lipták, 2007).

Magyarországon a rendszerváltás óta a közoktatás és a szakképzési rendszer folyamatos változásokon megy át. Jellemzően törvényalkotási ciklusonként módosulnak rendeletek,

törvények, változnak a szakmai és vizsgakövetelmények, valamint néhány évente új képzési jegyzék jelenik meg (Rajnai, 2013). Ezzel párhuzamosan a bizonytalan gazdasági háttér, folyamatosan változó munkaerőpiacot eredményezett. A felsőoktatás expanziójának és az érettségit adó képzési formáknak köszönhetően az oktatási rendszeren belül csökkent a szakképzés fajsúlya. E folyamat következménye, hogy miközben a szakiskolában tanulóknak korszerű technológiákat kellene elsajátítaniuk a 15 évesek 60%-a funkcionális analfabéta (Tóth, 2016).

Az oktatás és képzés ma már nemcsak egy nemzet belügye, hanem az európai uniós tagállamok versenyképességi tényezője (Hajdú - Koncz, 2021).

Sok kritika érte a középfokú szakképzést 2016 előtt, mert a képzés sem tartalmában, sem szakmaszerkezetében nem tudott megfelelni a munkaerőpiac elvárásainak megfelelően. Illetve megfogalmazódott az igény a jelenlegi német mintájú duális képzésre, mely ötvözi a régi magyar hagyományokat (Györi, 2019.).

További probléma volt, hogy a középiskolai tanulmányaikat befejező tanulók döntő többsége nem kapta meg a képzés során a mai, korszerű gyakorlati ismereteket, továbbá a lemorzsolódás és a pályaelhagyók aránya is magas volt. Eközben több szakmában is munkaerőhiány mutatkozott. Ez a komplex probléma, nem csak az oktatási rendszer gyengesége, gondja, hanem a fizikai munka társadalmi presztízsének alacsony foka, a regionális szegmentáltság, az európai munkaerőpiacok elszívó hatása stb. (Vámosi, 2016).

A középfokú szakképzésben struktúramódosítás zajlott le 2016-ban. Szakközépiskolák helyett duális képzés keretein belül szakgimnáziumokban, illetve technikumban szerezhettek a tanulók érettségit és tehetnek szakmai vizsgát. A gyengébb kompetenciákkal rendelkezők szakképző iskolákban tanulhatnak szakmát (Mártonfi, 2019).

Az egyén és az ország számára hangsúlyos, hogy az iskolapadból kilépő fiatalok versenyképes-, munkaerő-piaci szempontból releváns szaktudással rendelkezzenek, mellyel sikeresen el tudnak helyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon (Pogátsnik, 2014).

A megfelelő pályaválasztás napjainkban már nem egy egyszerű döntést jelent, már nem egy életre szóló választás, hanem egy belső motiváció, mely ideális esetben megfelel a személyiségjellemzőinknek és a környezet elvárásainak is, például az aktuális munkaerőpiacnak is. A jelenlegi globalizációs helyzetben az életpályánk során többször adódhat olyan alkalom, hogy külső körülmények, vagy belső motiváció miatt változtatni kényszerülünk (Borbély-Peczé et al., 2020).

A rendszerváltás óta nem csak az oktatás, szakképzés területén történt jelentős strukturális átalakulás, hanem a munkaerőpiacon is. Csökkent a feldolgozóipari termelés és ennek következtében a létszám is, ezzel párhuzamosan az építőiparban, a szolgáltatói szektorban jelentős létszámbeli növekedés zajlott (Sikora, 2003). Ez a gazdasági, munkaerőpiaci átalakulás inkább a magas képzetteknek kedvezett. A globalizáció hatására bekövetkezett szektorális átrendeződéstől várták azt a megoldást, hogy az alacsonyán képzetteknek is munkalehetőséget biztosít, azonban ez nem valósult meg teljes mértékben. A változások hatására a munkaerő minősége és mennyisége iránti igény is megváltozott (Dabasi-Halász et al., 2017).

A hátrányos helyzet csökkentésében a társadalmunk legfontosabb eszköze a humántőkébe történő befektetés a képzés és az oktatás révén. Az oktatás során nem csak az ismeretanyag átadása az egyetlen cél, hanem a munkavállalói társadalomba történő integrálás is. Ezáltal kialakul az egyénben egy hasznosságérzet is egy jövőkép mellett. A társadalom peremére sodródott hátrányos helyzetűek csoportja képzettségi nehézségekkel küzdenek, ennek következménye, hogy a munkaerőpiacon is labilis a helyzetük. Ennek a veszélye az, hogy az életformává vált munkanélküliséget továbbadják a soron következő generáció számára is (Hajdú - Koncz, 2021).

A fenntartható fejlődés három építőeleme a humán, a természeti és a gazdasági erőforrások közül a fiatalság adja a humán erőforrás meghatározó részét. A természeti és a gazdasági erőforrásokra is kihat a fiatalok viselkedése és ezzel a teljes fenntarthatóságra. Ezért az őket megelőző generáció felelősége, hogy a mai fiatalok hogyan alakítják a jövőt. (Dabasi-Halász - Hegyi-Kéri 2015).

Napjaink globális gazdasági változásainak eredménye, hogy a magyarországi városokon kívül jelentős gazdasági és társadalmi erózió megy végbe. A helyi közösségek elveszítették

közösségmegtartó intézményeiket, iskoláikat. Mindezek mellett a városok, regionális központok erőforrás elszívása társadalmi, szociális, foglalkoztatási kiszolgáltatottsága egyre erősödött. A mai közgondolkodásban a falusi élet egyenlő lett a hátrányos helyzettel (Káposzta, 2014).

Az oktatáshoz való hozzáférés területileg sem egyenlő mértékű, ugyanis sokkal rosszabbak az esélyei egy periférikus kis községben élőknek, mint egy városi lakónak. Mindez a jelenség regionálisan is megfigyelhető, sőt még egy adott településen belül is hatalmas különbségek lehetnek (Hajdú-Koncz, 2021).

Ennek okán megjelenik a fiatalok migrációja a városokba irányulva, egyrészt a jobb oktatás elérése céljából, másrészt pedig a jövőbeni magasabb jövedelem reményében. Problémaként jelenik meg viszont, hogy a helyben maradtak képzettségi szintje egyre alacsonyabb lesz, melynek következménye, hogy pályaképük ambíciók nélkülivé válik, a periférikus térségek még inkább hátrányos helyzetbe kerülnek (Káposzta, 2014).

Így a fiatalok migrációja nem csak gazdasági és társadalmi előnyökkel, hanem komoly hátrányokkal is járhat, ezért fontos a vándorlásnak az okait, ok-okozati összefüggéseit folyamatosan kutatni és elemezni. Például míg a 21. század előtti migráció még egy különleges, egyszeri esemény volt az ember életében, addig az élethelyzetek és a technológiák megváltozásával napjainkban a migráció egy rendszer lett, ráadásul, ha az egyén már fiatal korában megtapasztalja a mobilitásban rejlő potenciát, a későbbiekben sokkal nagyobb lehet az esélye a vándorlásának (Dabasi-Halász et al., 2017). A fiatalokra jellemző, hogy a migrációjukat nem csak a reálbérek befolyásolják, hanem a munkahelyi és lakhatási körülmények, létfenntartási költségek, bérleti díjak, szabadidő eltöltésének lehetőségei is (Káposzta, 2014). Viszont a célterület kiválasztása esetében, legyen az a közelben lévő nagyváros vagy egy távolabbi ország, már nem jellemző ilyen nagymértékű tudatosság, leginkább egy kínálkozó alkalom esetén hozzák meg a döntést a fiatalok (Dabasi-Halász et al., 2017).

Kelet-Európára, így Magyarországra is az a jellemző, hogy amíg egyre növekvő számban fogad magasanképzett külföldi munkavállalókat, a küldő jelleg erősebben érvényesül (Mélypataki-Lipták, 2020). A migrációs trend 2006 óta folyamatosan emelkedik, sőt 2010-2013 között tovább is gyorsult (Hárs, 2018). A migrációs terveket nem minden esetben követi cselekvés is, azonban az elvándorlási szándék egy lehetséges későbbi migráció fontos indikátora. Az elvándorlási szándékok vizsgálata fontos ismereteket adhatnak a később kivándoroltak demográfiai adatairól, motivációjukról és kivándorlás előtti helyzetükről (Szűcs-Koncz, 2018). 2013-ban a teljes népesség 16%-a tervezett külföldön munkát vállalni, míg a 18-40 év közötti korosztály 33%-a gondolta úgy, hogy Magyarországon kívül szeretne dolgozni. (Dabasi-Halász - Hegyi-Kéri 2015). Az elvándorlás következményei és hatásai rövidtávon ellentmondásosak, hosszútávon munkaerőhiány alakulhat ki, valamint csökken a munkaképes és szakképzett fiatalok száma (Hárs, 2018). Jelenleg a külföldön tanuló, vagy dolgozó magyarok arányát csak becsülni lehet. Hozzávetőlegesen a munkaerőpiac 8-10%-a lehet. Népszerű célpont Ausztria, Németország, és az Egyesült-Királyság, ahol már több ezer fős magyar diaszpórák alakultak ki (Siskáné et al., 2017).

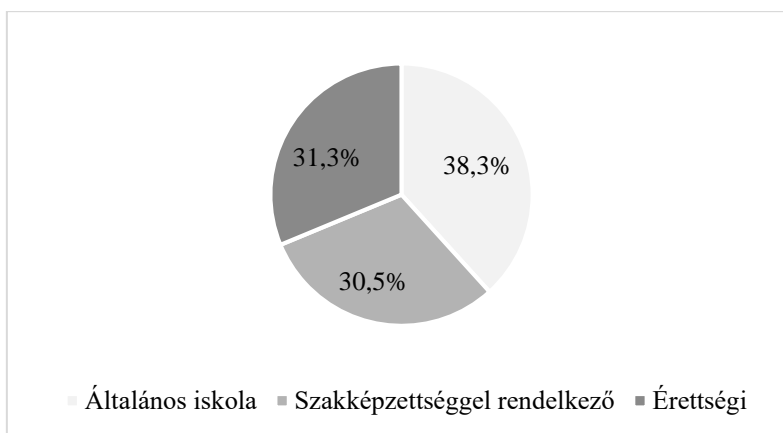
Anyag és módszer

A primer kutatás megalapozásaként a témakörben elérhető hazai és nemzetközi szakkönyveket és folyóiratcikkekét tekintettük át. A 13 kérdésből felépülő kérdőívünket Borsod-Abaúj-Zemplén megyén belül Miskolcon töltöttük ki szakmai képzést tanuló szakközépiskolásokkal 2022 februárjában. A képzéseken résztvevők személyes, a munkavilágába történő belépésükre és a jövőben céljaikra, terveikkel kapcsolatos kérdéseinkre válaszoltak. A papír alapú kérdőívet 128 fő töltötte ki, a kérdőív kitöltését személyesen felügyeltük, az összes kitöltő férfi volt. A vizsgálatba bevont személyek lakóhelyét tekintve a megye 32 települését ölelte fel, amelyek a megye 16 járásból 10-ben helyezkednek el. A kitöltők 35,9%-a volt városiak, a legtöbb válaszadó (34 fő) a megyeszékhely lakója volt.

A kérdőíves adatbázis létrehozását és kiértékelését Microsoft Office 2013 és IBM SPSS Statistics 25 programok segítségével végeztük el. A kérdőívben a kérdésekhez kapcsolódóan megfogalmazott válaszokra adott említésszámok összevetésén és megoszlásán túl megvizsgáltuk az egyes változók közötti kapcsolatokat is. A változók döntő többségének alacsony mérési szintje (nominális és ordinális skála) miatt ez elsősorban keresztábra elemzéssel történt.

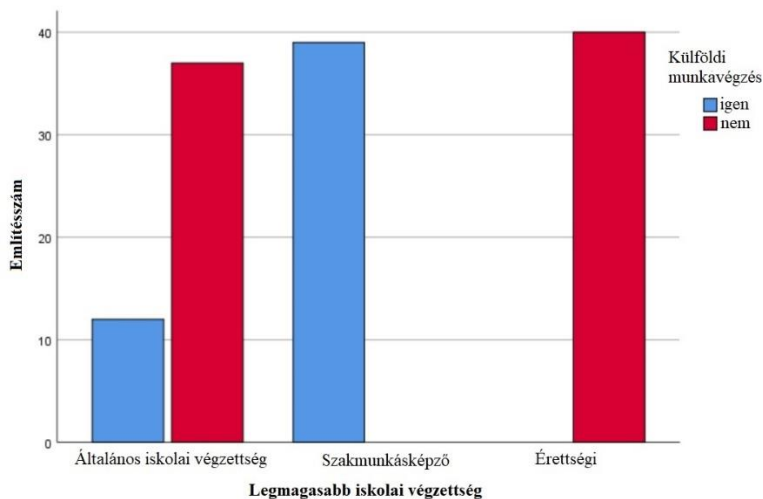
Eredmények

A megkérdezettek a 14-22 éves korcsoportban helyezkedtek el, a legnagyobb arányban a 16 évesek 35,9%, majd a 19 évesek 21,88% voltak. A kérdőívet kitöltők két képzés típusban tanultak. Hegesztő képzésben vettek részt a megkérdezettek 68,7%-a, míg Épületgépész technikus képzésen a megkérdezettek 31,3%-a. A két képzés közötti legnagyobb különbség a bemeneti feltételen alapszik, azaz az Épületgépész technikus képzés elkezdéséhez érettségi, míg a Hegesztő képzéshez befejezett általános iskolai végzettség szükséges. A szakmai képzésben résztvevő hozzávetőlegesen azonos arányban oszlottak meg a legmagasabb iskolai végzettségeket tekintve. A legnagyobb arányban az általános iskolai végzettséggel rendelkezők voltak, míg a legkisebb arányban a szakmai végzettséggel rendelkezők voltak (1. ábra).

1. ábra: A megkérdezettek iskolai végzettség szerinti eloszlása
 Figure 1: Distribution of respondents by educational attainment
 Forrás: Kérdőíves vizsgálat alapján (2022) saját szerkesztés

A megkérdezettek 54,6%-a szeretne elhelyezkedni a jelenleg tanult szakképesítéssel, a Hegesztő képzésben tanulók 60,1%-a nem szeretne a jelenleg tanult ismeretekkel munkába állni a jövőben. A külföldi munkavállalás a szakmával rendelkezők 100%-ára és az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezőkre, azaz a Hegesztő képzéseken résztvevőkre volt jellemző. Az Épületgépész technikus képzésen tanulók között egyetlen egy tanuló sem szeretne külföldön elhelyezkedni. A Hegesztő képzéseken résztvevők 42% csak külföldi munkavállalásban látja a jövőjét (2. ábra).

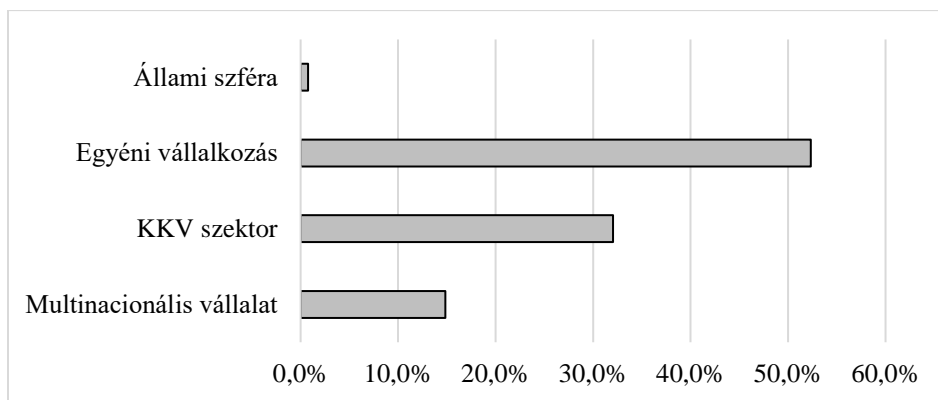

2. ábra: Kapcsolat a legmagasabb iskolai végzettség és a külföldi munkavállalás között

Figure 2: Relationship between highest educational attainment and working abroad

Forrás: Kérdőíves vizsgálat alapján (2022) saját szerkesztés

A kérdőívet kitöltők legnagyobb arányban (52,3%) egyéni vállalkozást szeretne elindítani az iskolapadból kilépve. A KKV szektor is népszerű volt a tanulók számára, azonban a multinacionális vállalatnál való jövőben elhelyezkedést csupán 14,8%-uk jelölte meg, állami szférában való elhelyezkedést csupán 1 fő jelölte meg a csoportból (3. ábra).

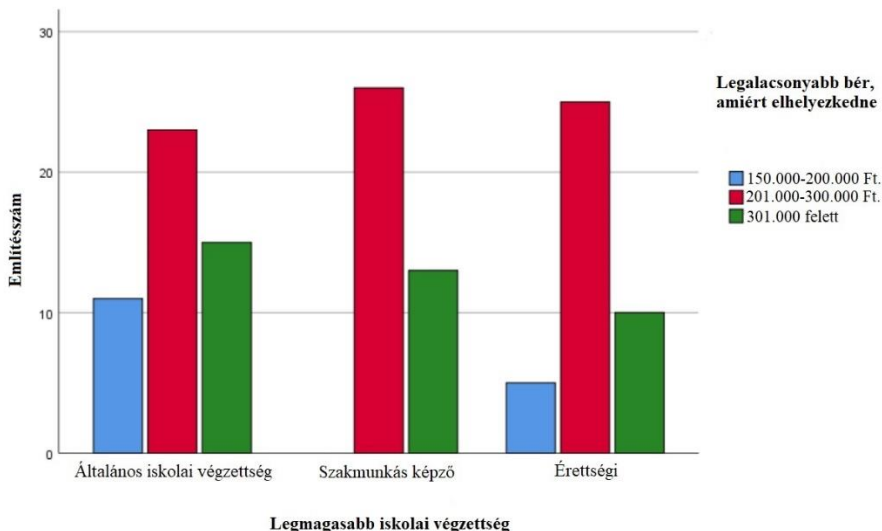

3. ábra: A megkérdezettek szektoronkénti elhelyezkedési tervei

Figure 3: Employment plans of respondents by sector

Forrás: Kérdőíves vizsgálat alapján (2022) saját szerkesztés

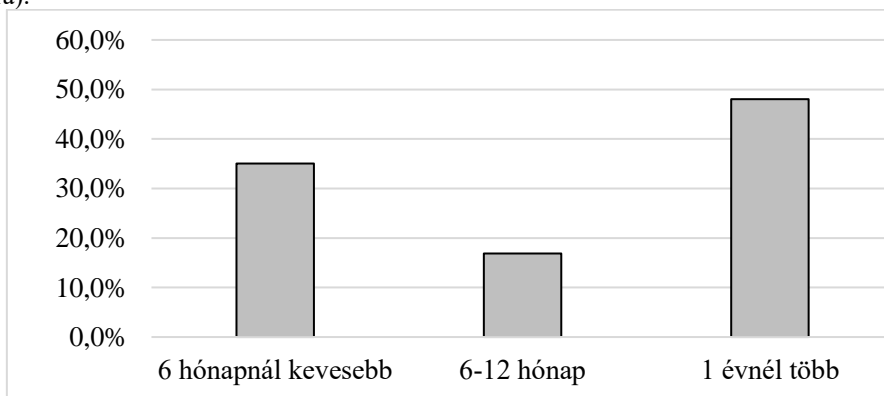
A kérdőívet kitöltők között egy válaszadó sem volt, aki 150 ezer forint alatti bérezés mellett munkába állna a jövőben. Mindössze a válaszadók 12,5%-a jelölte meg a 150.000-200 bérsvot. A legnagyobb arányban (57,8%) a 201.000-300.000 forint közötti bérintervallumot jelölték meg, mint a legalacsonyabb bérigényt, 29,6%-uk pedig csak 300 ezer forint feletti bérért lenne hajlandó munkába állni. Az 4. ábra is kitűnően szemlélteti, hogy minél alacsonyabb a tanuló iskolai végzettsége annál nagyobb arányban jelölték meg a legmagasabb bérköltséget. Ugyanakkor az is jól látható, hogy a szakmával rendelkezők egyike sem dolgozna 200.000 forint alatti havi összegért (4. ábra).

4. ábra: Kapcsolat a legmagasabb iskolai végzettség és a fizetési igény között
 Figure 4: Relationship between highest educational attainment and wage demand
 Forrás: Kérdőíves vizsgálat alapján (2022) saját szerkesztés

A mobilitást vizsgálva a kérdőívet kitöltők 94,5%-a 10 kilométernél többet is utazna a jövőbeni munkahelyére. A legnagyobb arányban (43,8%) 30-50 kilométer közötti intervallumot jelölték meg, míg 15,6%-uk 80 kilométernél is hosszabb távot tenne meg a mindennapos munkavégzés következtében. Ágazati szinten legtöbben (52,6%) Építőiparban szeretnének elhelyezkedni, majd 28,1%-uk a Mezőgazdasági ágazatban, míg Gépgyártásban 8,7%-uk.

A nappali tagozatos jogviszony mellett 45,3%-uk vállal munkát. A legtöbben (41,3%) heti rendszerességgel, havonta 29,3% és napi gyakorisággal a 29,3%-uk vállal munkát, a legtöbben építőiparban hétvégente a fővárosban. A megkérdezett tanulók 60,1%-ának van szakmai tapasztalata, 76%-uknak abban a munkakörben, amit jelenleg is tanulnak. A szakmai tapasztalat időtartamát vizsgálva a legnagyobb arányban 1 évnél hosszabb idejű szakmai tapasztalattal rendelkeztek, 64,9%-uk fél évnél hosszabb távon dolgozott már a jelenleg is tanult szakmájában. A 6 hónapnál rövidebb szakmai tapasztalattal rendelkezők 35,1%-os aránnyal voltak a mintában (5. ábra).

5. ábra: A megkérdezettek szakmai tapasztalatai
 Figure 5: Respondents' professional experience
 Forrás: Kérdőíves vizsgálat alapján (2022) saját szerkesztés

Keresztábra-elemzés segítségével megvizsgáltuk, hogy a szakközépiskolai és a technikus szint között milyen különbség mutatkozik abból a szempontból, hogy a tanulók a nappali tagozatos jogviszony mellett vállalnak-e munkát. Az elemzések során fény derült arra, hogy a magasabb szintű képzés esetében nagyobb arányban nem vállalnak munkát a megkérdezett tanulók az iskola mellett, amit a Khí-négyzet próba is igazolt ($\chi^2=12,506$; $df=3$, $p=0,000$). Azonban akik vállalnak, azok nagyobb gyakorisággal, akár minden nap is dolgoznak a nappali tagozatos jogviszony mellett. Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők hétvége vagy havonta pár alkalommal dolgoznak leginkább.

Összefoglalás

A nappali tagozatos szakmai képzésben résztvevők, majdnem fele nem szeretne elhelyezkedni a jelenleg tanult szakmai végzettséggel, melynek legfőbb oka számukra, hogy nem a szakma iránti tanulási vágyból, hanem az általuk leginkább mondott havi ösztöndíj összege befolyásolta a tanulási hajlandóságukat. A keresztábra elemzésnél szembetűnő volt, hogy minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik a tanuló, annál inkább külföldön képzei el a jövőjét, ez a legmarkánsabban azoknál jelent meg, akik már rendelkeznek szakmai végzettséggel.

A tanulók az egyéni vállalkozói létben és kis- és középvállalkozásoknál látják leginkább a jövőt, a multinacionális nagyvállalatoknál csak elvéve szeretnék munkát vállalni. A mintában egyértelműen kirajzolódott, hogy erőteljesen mobilisak, legtöbbjük 50 kilométernél is többet utazna naponta a munkába járás miatt.

A fizetési igény tekintetében is megmutatkozott, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők szeretnék a legtöbbet keresni havonta. A szakmai végzettséggel rendelkezők egyike sem vállalna munkát 200 ezer forint alatti havi fizetésnél.

A tanulók majdnem fele vállal munkát az iskola mellett, már többjüknek 1 évnél is nagyobb szakmai tapasztalata van. Legnagyobb arányban építőipari munkákat vállalnak hétvége Budapestén.

Véleményünk szerint a legnagyobb problémát az jelenti a szakmai képzésekben tanulóknál, hogy irreális bérigényt tűznek ki maguk elé, úgyhogy a megkérdezettek majdnem fele nem is abban a szakmában képzei el a jövőjét, amit jelenleg tanul. Ebben megoldást jelenthetne a gyakorlati képzőhelyek szoros bevonása a képzésekbe, hiszen a gyakorlati oktatás során kirajzolódik, ha egy tanuló egyáltalán nem ebben a szakmában képzei a jövőjét.

Irodalomjegyzék

- BORBÉLY-PECZE T. B.-SUHAJDA CS. J.-KENDERFI M.-TAJTINÉ LESÓ GY.-JUHÁSZ Á. (2020): Pályakonstrukció és pályaalakultság – Egyazon életpálya két olvasata. Új Pedagógiai Szemle 70(9-10), pp. 13-33.
- DABASI-HALÁSZ ZS.-HEGYI-KÉRI Á. (2015): „Fel/eltörekvő” generáció migrációja Miskolcon. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek 12(1), pp. 17-26.
- DABASI-HALÁSZ ZS.-LIPTÁK K.-HORVÁTH K. (2017): „Különlegesnek lenni.” Középközépképzés tanulási célú mobilitását meghatározó attitűdök, motivációk. Tér és Társadalom 31(4), pp. 53-75. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2893>
- DI BLASIO B. (2021): Oktatás és globalizáció: Sérülékeny társadalmi csoportok. Közösségi Kapcsolódások - tanulmányok kultúráról és oktatásról 1(1-2), pp. 21–30. <https://doi.org/10.14232/kapocs.2021.1-2.21-30>
- GYŐRI Z. (2019): Változások a hazai szakképzésben 2004-2019. Educatio 28(1), pp. 105–120. <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.1.8>
- HAJDÚ D.-KONCZ G. (2021): Megélhetési tanulók a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei felnőttképzésben. Területi Statisztika 61(2), pp. 229-254. <https://doi.org/10.15196/TS610206>

- HÁRS Á. (2018): Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások. In: Társadalmi Riport 2018, pp. 81-105.
- KÁPOSZTA J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései. *Gazdálkodás* 58(5), pp. 399-412.
- KONCZ G.-SZÜCS A.-KOVÁCS E. (2018): Vidéki települések fejlesztésének kihívásai Magyarországon és Romániában, In: Egri, Zoltán; Paraszt, Márta (szerk.) *Magasabb (helyi) hozzáadott érték, mint a vidék kitörési lehetősége – II. Nemzetközi Vidékfejlesztési Tudományos Konferencia: Lektorált tudományos kiadvány*, Szarvas, Magyarország: Szent István Egyetem Agrár- és Gazdaságtudományi Kar (2018), pp. 333-338.
- LIPTÁK, K. (2007): Kistérségi szintű HDI becslés az Észak-magyarországi régióban. In: Karajz, S. (szerk.) *Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, pp. 1-7.
- MÁRTONFI GY. (2019): Tanügyirányítás és struktúraváltás a hazai szakképzésben 2010 után. *Educatio* 28(2), pp. 240–254. <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.2.3>
- MÉLYPATAK G.-LIPTÁK K. (2020): Munkajogi és gazdasági kihívások a jövő munkaerőpiacán. *International Journal of Engineering and Management Sciences* 5(1), pp. 116–130. <https://doi.org/10.21791/IJEMS.2020.1.10>
- PAOLA A.-LEWIS D. (2019): The EU regional competitiveness index 2019, Publications Office of the European Union, Luxembourg
- POGÁTSNIK M. (2014): Fiatalok pályaválasztási motivációinak vizsgálata az érettségit követő szakmai képzésekben In: *EDU Szakképzés és Környezetpedagógia Elektronikus Szakfolyóirat* 4(1), pp. 14-22.
- RAJNAI J. (2013): Közoktatás-politikai irányváltások és tendenciák a rendszerváltás utáni Magyarországon. In: Karlovitz, J T; Torgyik, J (szerk.) *Vzdelávanie, výskum a metodológia = Oktatás, kutatás és módszertan: Neveléstudományi és Szakmódszertani Konferencia Komárno, Szlovákia: International Research Institute*, pp. 100-108.
- SIKORA G. (2003): Munkaerőpiaci változások, munkahelyteremtés és rombolás a rendszerváltástól napjainkig. In: Illés, I; Kocziszky, Gy; Polzer, H; Tóthné, Szita K; Zsúgyel, J (szerk.) *Tudásalapú társadalom, tudásteremtés, tudástranszfer, értékrendváltás: IV. Nemzetközi tudományos konferencia előadásai*, Miskolc, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, (2003) pp. 138-145.
- SISKÁNÉ SZILASI B.-HALÁSZ L.-GÁL-SZABÓ L. (2017): A magyar fiatalok erősödő kivándorlási szándékának kiváltó okai és jellemzői. *Tér és Társadalom* 31(4), pp. 131–147. DOI: <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2885>
- SZÜCS A.-KONCZ G. (2018): Szuburbanizációs folyamatok vizsgálata a Gyöngyösi járás területén. *Studia Mundi - Economica* 5(1), pp. 45-58. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2018.05.01.45-58>
- TÓTH P. (2016): Változó szakképzés, változó pedagógiai környezet. *Opus et Educatio* 1(1), pp. 32-47.
- VÁMOSI T. (2016): A középfokú szakképzésben tanulók átmenete a munka világába; a munkahelyi elvárásokra és kiválasztási folyamatra való felkészítés vizsgálata. In: Karlovitz, J. T. (szerk.) *Tanulás és fejlődés*, pp. 265-271

Internetes hivatkozások

- European Commission (2022): *New Cohesion Report*, 2022. February 9., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_762
- YOUNGS, R.-ÜLGEN, S. (2022): *The European Union's Competitive Globalism*, Carnegie Europe, 2022. February 17., <https://carnegieeurope.eu/2022/02/17/european-union-s-competitive-globalism-pub-86329>